

Zlepšení či stagnace? Dlouhodobý vývoj regionálních nerovností ve zdraví v Česku

Dana Hübelová, Beatrice-Elena Chromková Manea,
Alice Kozumplíková, Jan Caha

- MENDELU
- Fakulta regionálního
- rozvoje a mezinárodních
- studií

Teoretický rámec

Nerovnosti ve zdraví

sociální hierarchie

Ottersen et al. 2014

Cabrera-Barona et al. 2015

Agenor, 2020

prostorový rozměr

Lakes et al. 2013

Fayet et al. 2020

Floková et al. 2023

Přístupy ke studiu nerovností

holistický

Schoon, Krumwiede 2022

Hübelová et al. 2023

interdisciplinární

Browne et al. 2012

systémový

Shi, Zhong 2014

Hernández et al. 2017

Hübelová et al. 2021

Hlavní cíle

Identifikovat prostorové vzorce nerovností ve zdraví a určit oblasti, kde dochází k jejich koncentraci

Určit regiony s výraznými a nevýraznými prostorovými vzorci

Změřit míru nerovností mezi regiony a klasifikovat typy nerovností

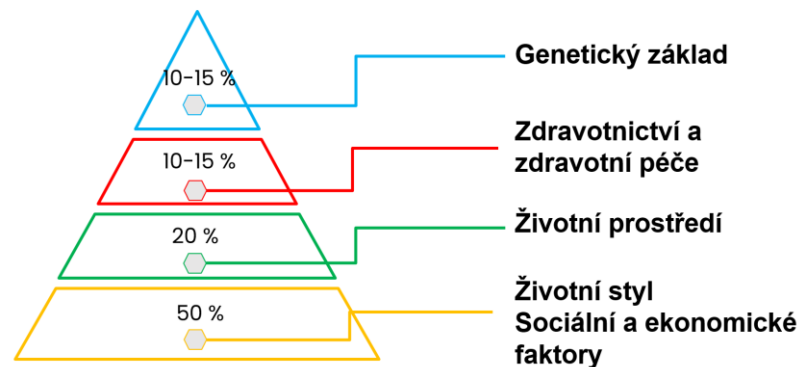
Použité metody

kompozitní indikátor (*metoda WSA – čím vyšší index, tím lepší situace*)

Moranův (*míra podobnosti hodnot mezi geograficky sousedícími jednotkami = okresy*) a Theilův index (*relativní odchylka vůči celkovému průměru*)

metoda LISA (*koncentrace nerovností, vymezení regionálních klastrů a odlehlých jednotek*)

Metodologické postupy

Populační zdraví

A Faktory zdraví

B Ukazatele zdravotního stavu

A.2 Vzdělání

A.4 Environmentální podmínky

A.6 Bezpečnost na silnicích a kriminalita

A.5 Individuální životní podmínky

A.7 Zdroje zdravotní a sociální péče

Naděje dožití a struktura úmrtnosti

Diabetes

Potratovost, zralost dítěte při narození

A.1 Ekonomické podmínky a sociální ochrana

A.3 Demografická situace

Počet ukazatelů:

33 v kategorii A.1 až A.7

24 v kategorii B

Časový rámec:

Tři období = 2001–2003,
2011 a 2020–2021

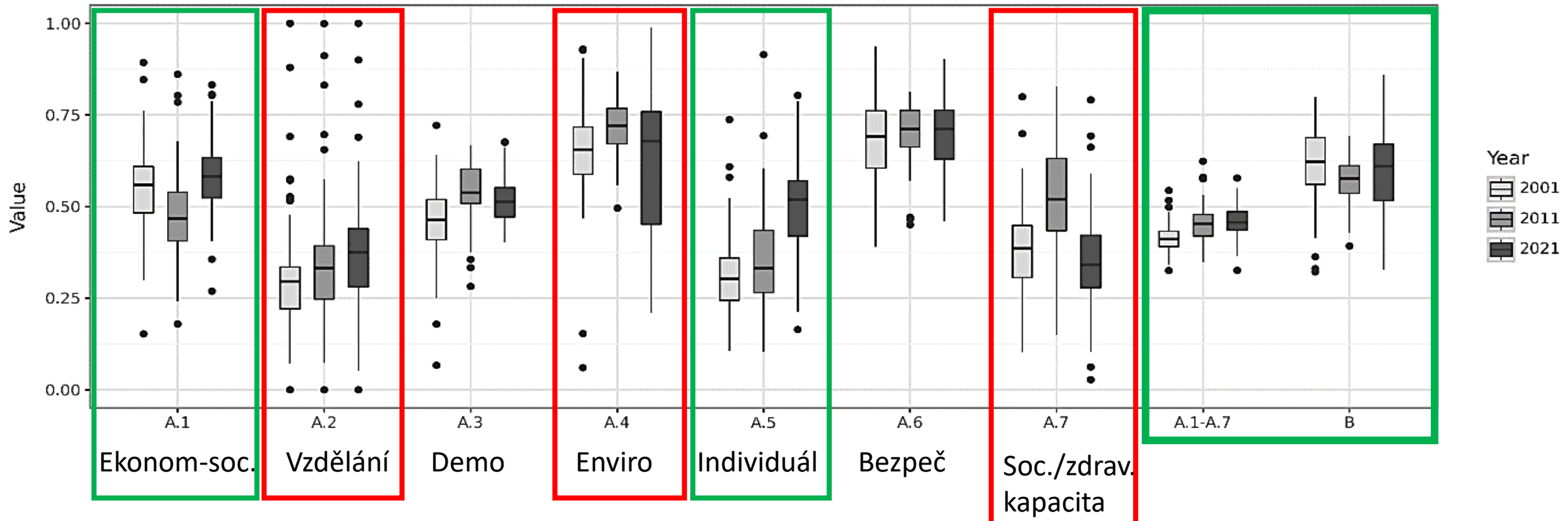
Území:

76 okresů ČR a Hlavní město Praha

Vybrané výsledky

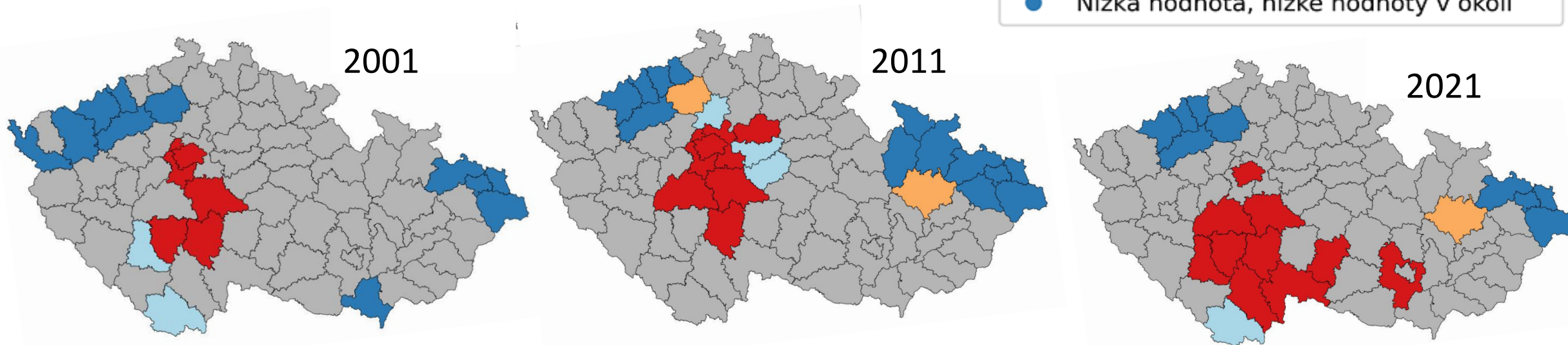
Změna determinant nerovností ve zdraví (A.1–A.7) a ukazatelů zdravotního stavu (B); okresy Česko (2001, 2011, 2021)

Rozložení hodnot (medián) sledovaných kategorií

Prostorová autokorelace mezi roky 2001, 2011 a 2021 souhrnný index determinant nerovností ve zdraví A.1–A.7

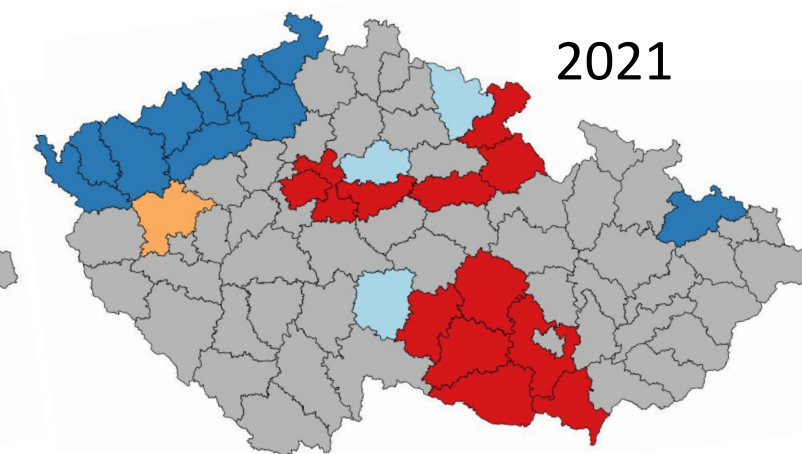
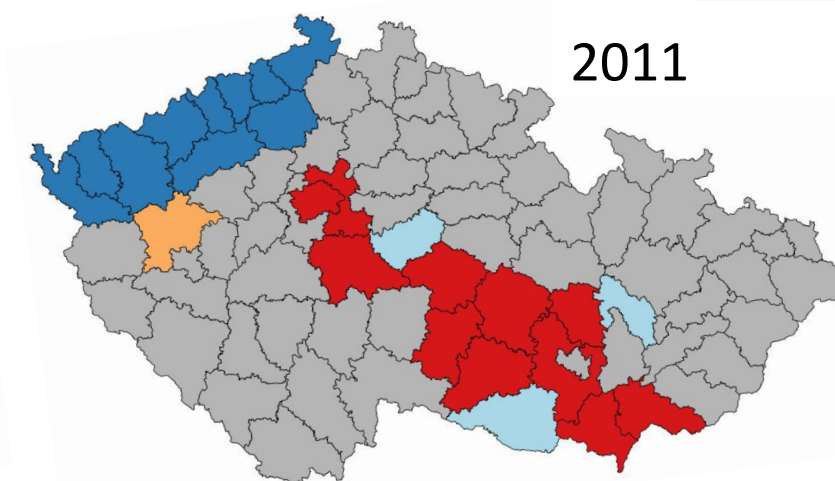
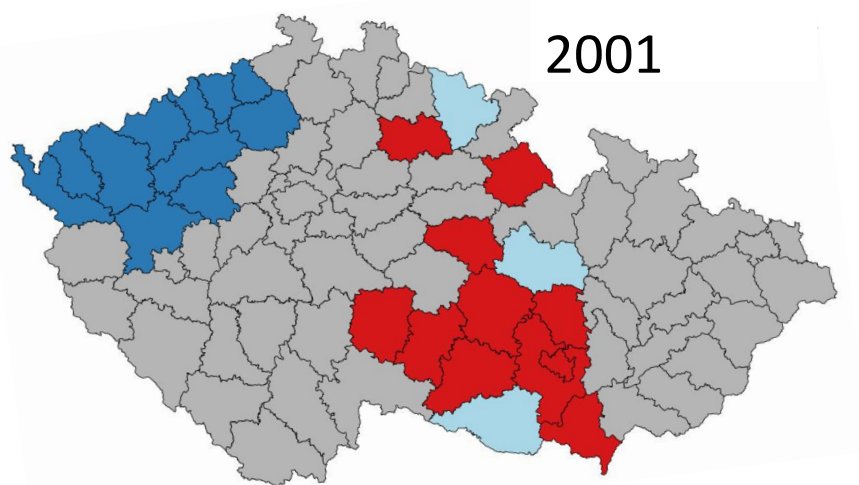
Moranův index A.1–A.7: 0,26 (rok 2001), 0,51 (2011) a 0,39 (2021) = vývoj od slabé prostorové autokorelace (2001) ke středně silné (2011) a následně částečné oslabení prostorových vzorců (2021)

Prostorová autokorelace mezi roky 2001, 2011 a 2021 ukazatele zdravotního stavu B

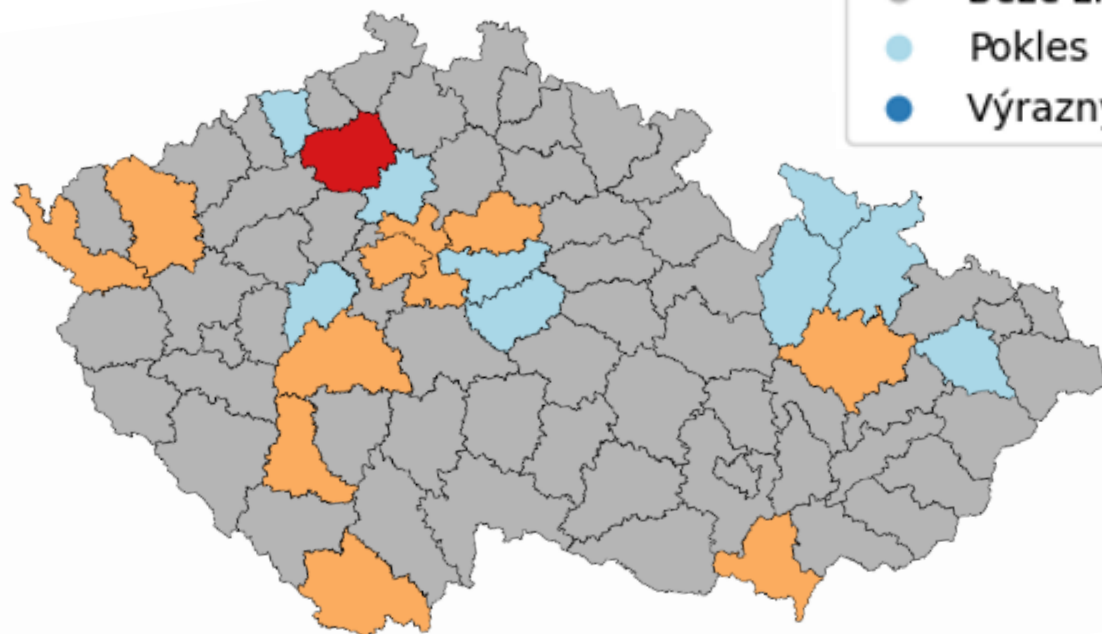
Moranův index B: 0,55 (rok 2001), 0,44 (2011) a 0,54 (2021) => stabilní shlukování podobných hodnot v prostoru s přetrvávajícími regionálními disparitami

- Kategorie
- Vysoká hodnota, vysoké hodnoty v okolí
 - Vysoká hodnota, nízké hodnoty v okolí
 - Statisticky nevýznamné hodnoty
 - Nízká hodnota, vysoké hodnoty v okolí
 - Nízká hodnota, nízké hodnoty v okolí

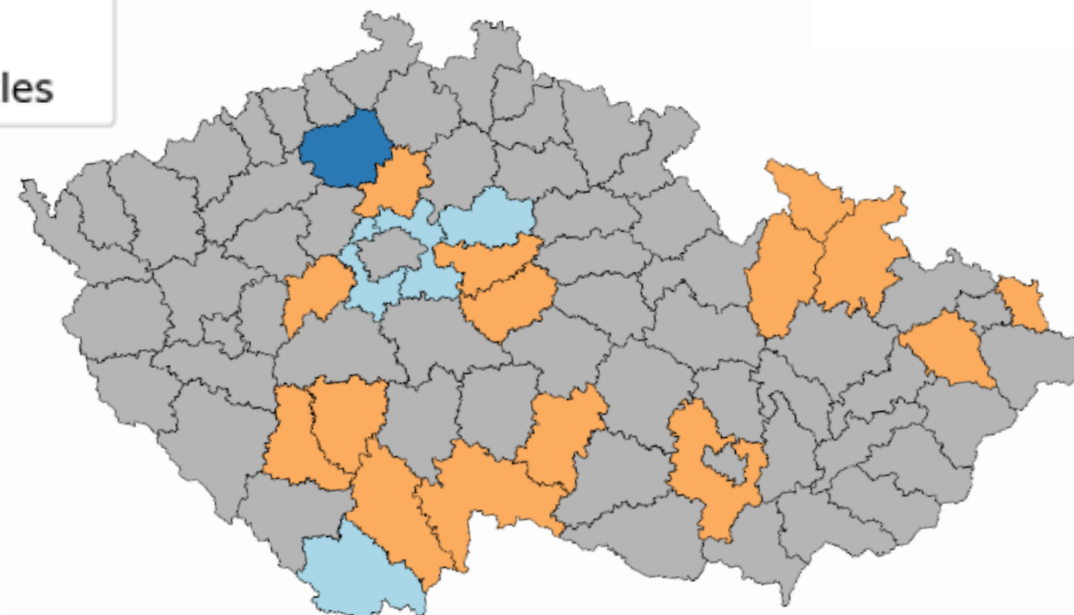

Změna relativního zařazení okresů Česka mezi roky 2001 a 2011, 2011 a 2021 souhrnný index determinant nerovností ve zdraví A.1–A.7

změna 2001 a 2011

změna 2011 a 2021

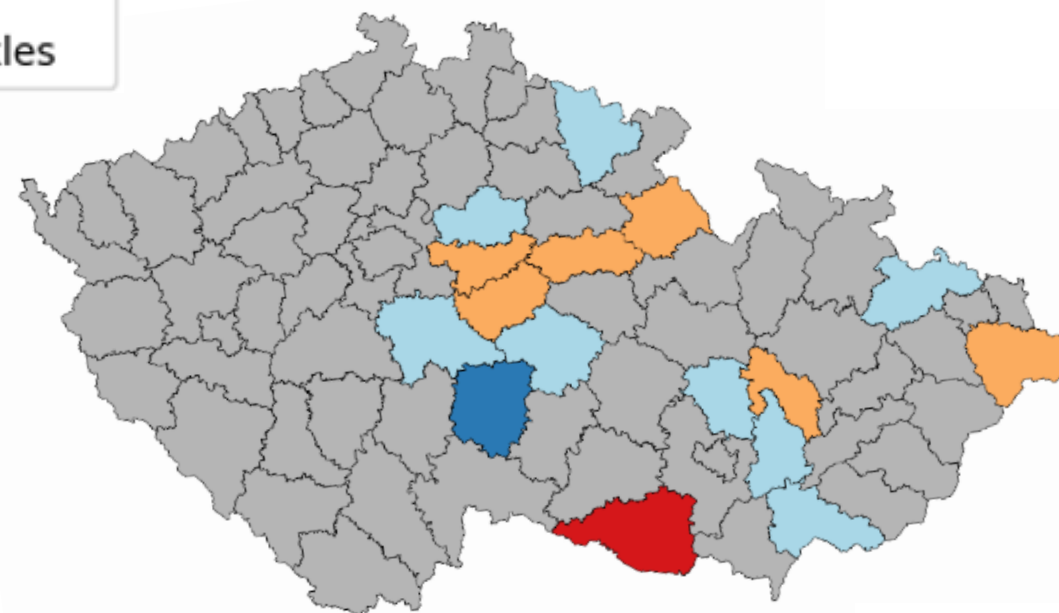

Změna relativního zařazení okresů Česka mezi roky 2001 a 2011, 2011 a 2021 ukazatele zdravotního stavu (B)

změna 2001 a 2011

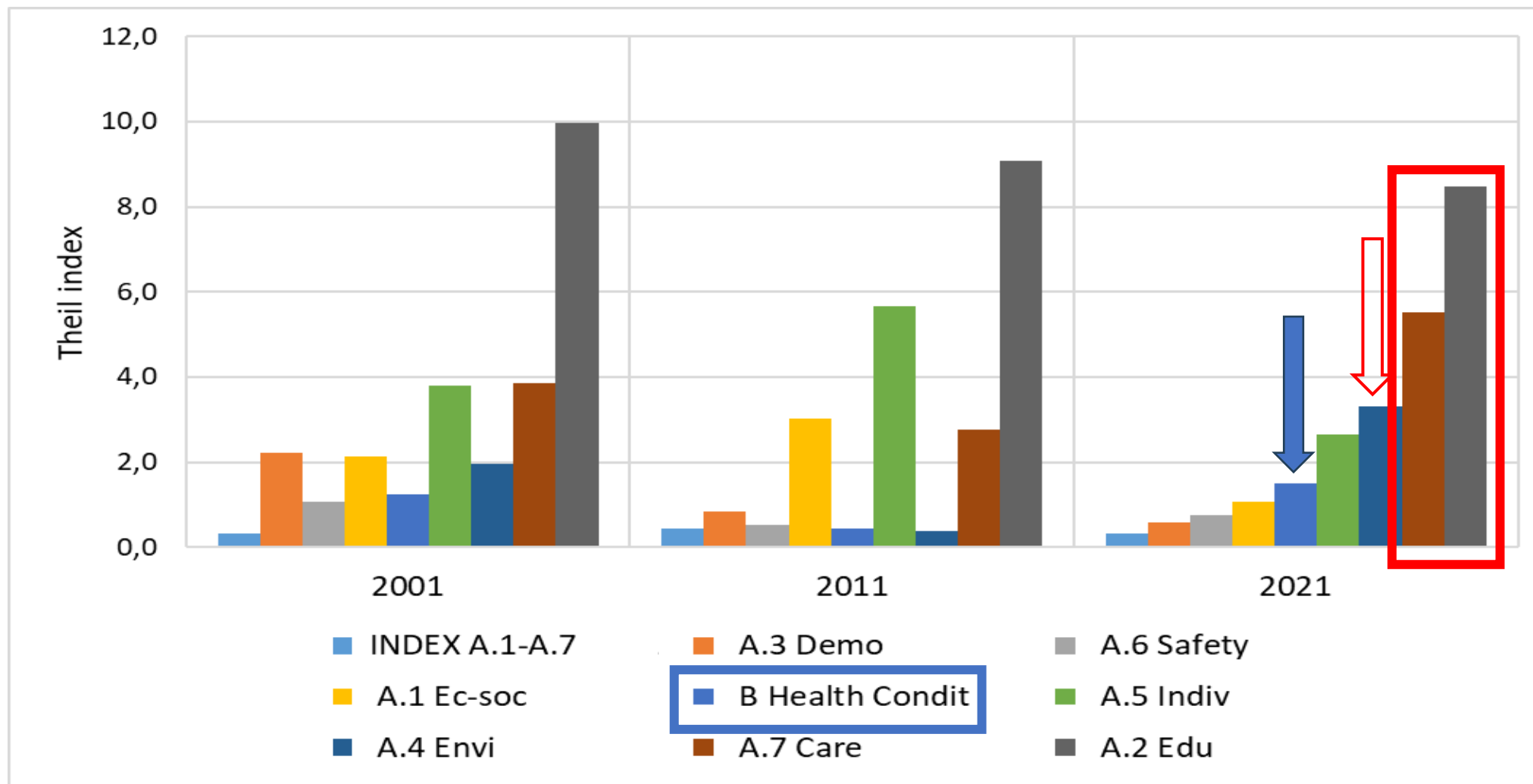
změna 2011 a 2021

- Kategorie
- Významný nárůst
 - Nárůst
 - Beze změny
 - Pokles
 - Výrazný pokles

Theilův index a rozdíly v míře regionálních nerovností jednotlivých kategorií

Vyšší hodnota indexu indikuje rostoucí nerovnost

Závěry

1. **Regionální nerovnosti v Česku** ve sledovaném 20letém období **přetrvávají**

2. Výrazný **prostorový rozměr** odpovídá **strukturálním a geografickým kontextům**

3. Prostorové shlukování nerovností ovlivňují zejména **socioekonomické faktory** (daného místa) a **vzdělání** – stabilně nejnižší hodnoty v **SZ a SV** **regionech**

4. Znevýhodněné **městské a venkovské periferie** kumulují nízké vzdělání, vysoká nezaměstnanost a slabá infrastruktura => **prohlubování zranitelnosti**

Index zdraví

Nerovnosti v oblasti zdraví jsou nespravedlivé rozdíly vyplývající z nerovností řady determinant sociální, ekonomické, environmentální, geografické aj. povahy. Nerovnosti ve zdraví, kterým by bylo možné předejít přiměřenými prostředky, jsou vnímány jako následek nespravedlnosti ve společnosti. V ideálních podmínkách by měl mít každý stejnou příležitost dosáhnout plného zdravotního potenciálu, nikdo by neměl být znevýhodněn při jeho dosahování v případě, že se lze znevýhodnění vyhnout.

Výstupy: <https://health-insights.eu/>

Prostorové charakteristiky dat a územní rozdíly prezentovány **online formou interaktivních map a grafů:**

- indikátory zdraví
- indexy jednotlivých oblastí zdraví
- souhrnný Index zdraví (různé metody a váhy oblastí)

Data v online prostředí -> **prostřednictvím vytvořeného softwaru:**

- vložená data statisticky zpracuje (automaticky vypočítá indexy za sledované oblasti i souhrnný Index zdraví)

Nástroje pro tvorbu politik zaměřených na eliminaci nerovností ve zdraví a zlepšení zdraví všech skupin obyvatelstva

<https://health-insights.eu/>

Dostupnost dat – nová i historická -> h

Výstupy

Indexy oblastí 1 až 9 a souhrnný Index zdraví.

Jsou vytvořeny ve více variantách. Při použití obou metod vícekritériálního rozhodování (WSA a TOPSIS) jsou jednotlivý

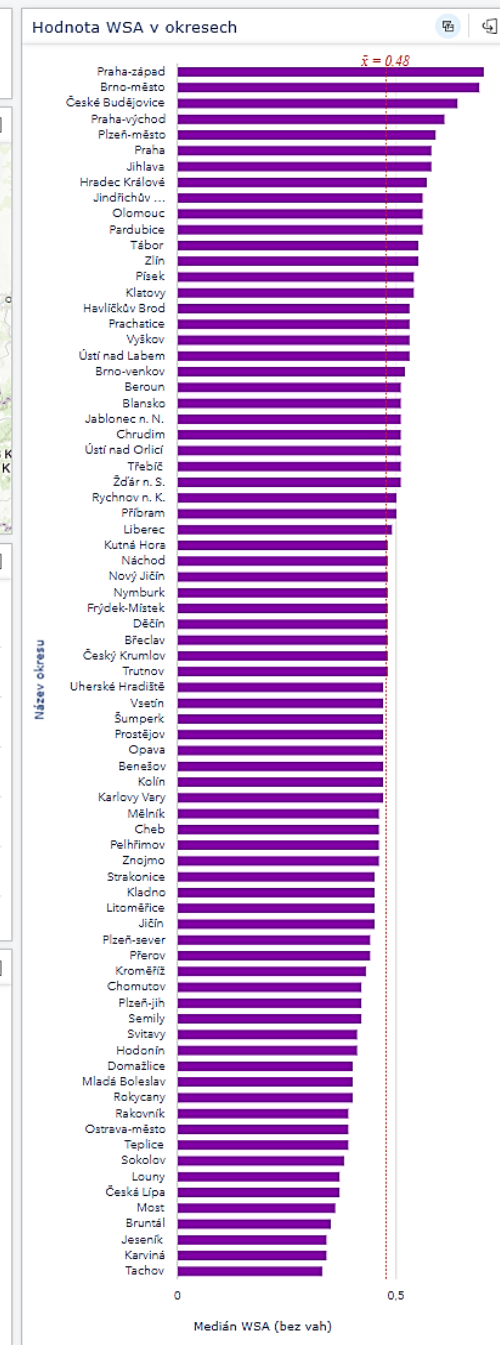
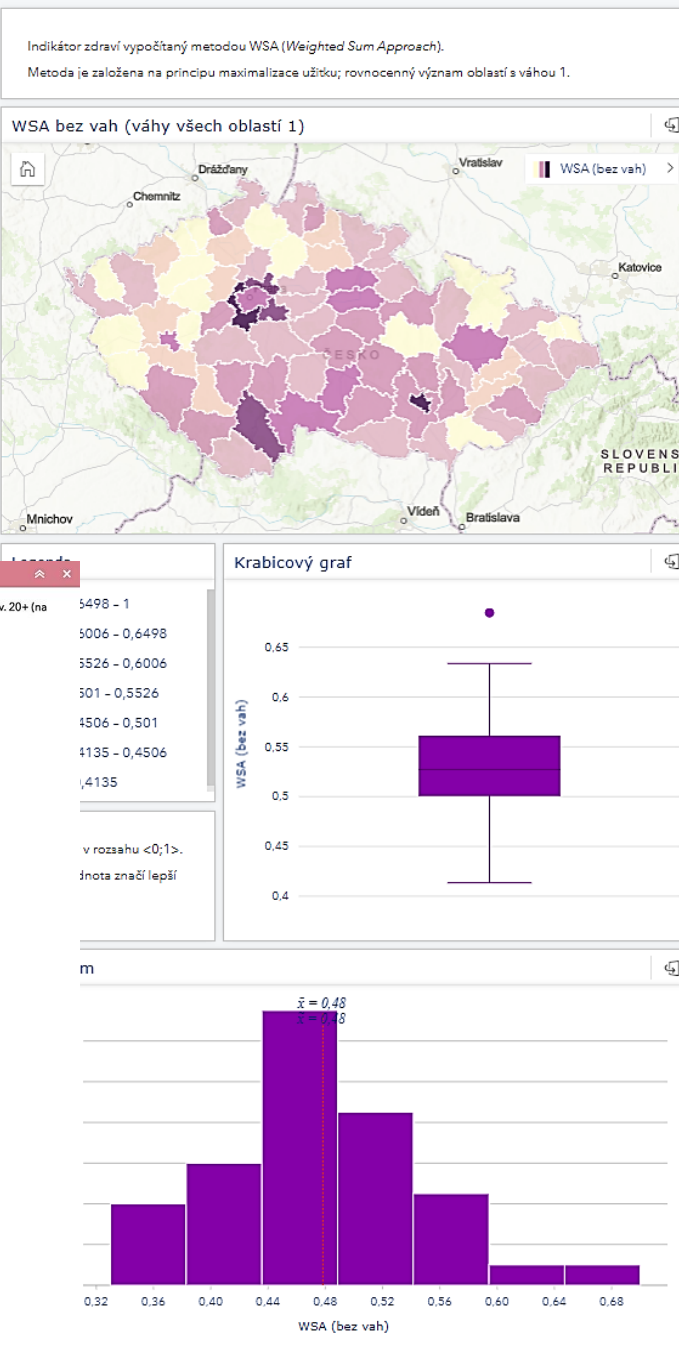
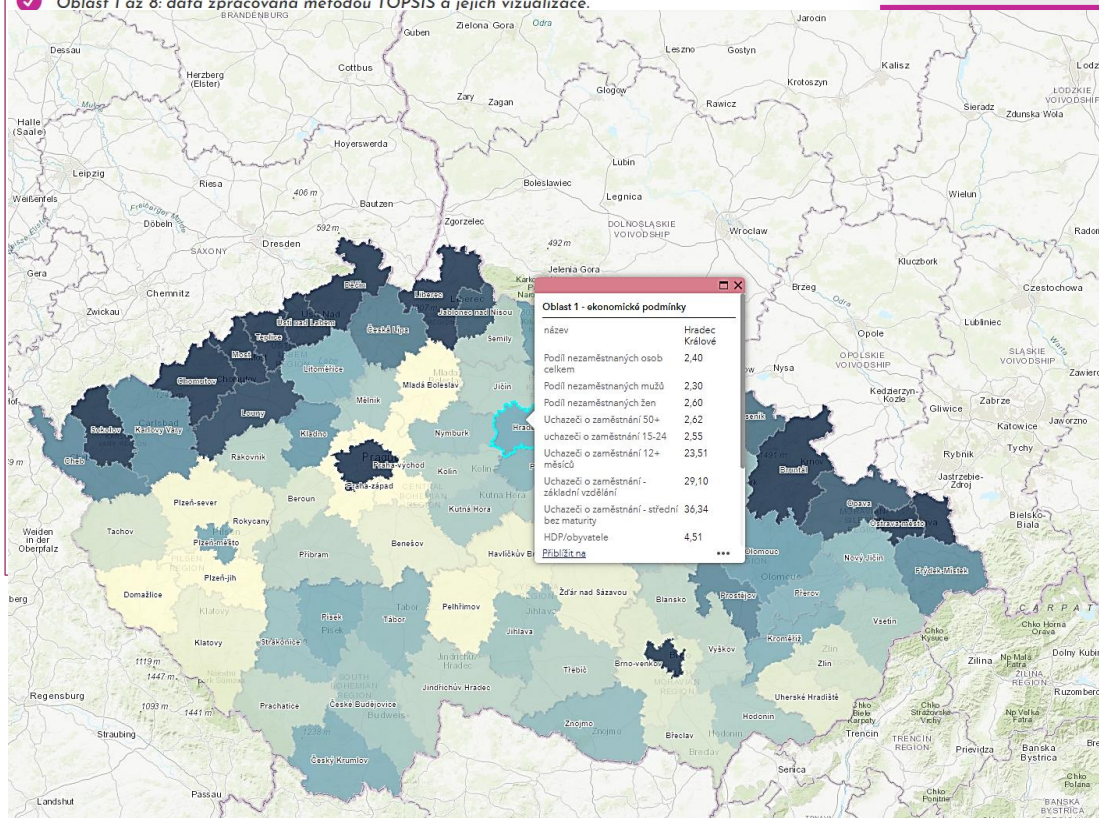
Oblast 1 až 8: data zpracovaná metodou WSA a jejich vizualizace.

Součástí vizualizací jsou mapy všech ukazatelů, indexů oblastí 1 až 8 a souhrnného Indexu zdraví.

Oblast 1 až 8: data zpracovaná metodou TOPSIS a jejich vizualizace.

Zpracované vizualizace

VIZUALIZACE DAT Z OBDOBÍ 20

<https://health-insights.eu/>

Index zdraví

Nerovnosti v oblasti zdraví jsou nespravedlivé rozdíly vyplývající z nerovností řady determinant sociální, ekonomické, environmentální, geografické aj. povahy. Nerovnosti ve zdraví, kterým by bylo možné předejít přiměřenými prostředky, jsou vnímány jako následek nespravedlnosti ve společnosti. V ideálních podmínkách by měl mít každý stejnou příležitost dosáhnout plného zdravotního potenciálu, nikdo by neměl být znevýhodněn při jeho dosahování v případě, že se lze znevýhodnění vyhnout.

Dana Hübelová
Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií
Mendelova univerzita v Brně
dana.hubelova@mendelu.cz